

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรเผ่าม้งในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาเผ่าม้งบ้านขุนกลาง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการตลาดของชาวเขาเผ่าม้งบ้านขุนกลาง

กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งหมด 55 คน ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าม้งในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ การศึกษาข้อมูลดังกล่าว ได้มีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Random Sampling) โดยเป็นเกษตรกรที่ทั้งเข้าร่วม และไม่เข้าร่วมโครงการกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ในกิจกรรมต่าง ๆ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทั่วไปด้านบุคคล

ลักษณะของข้อมูลในส่วนนี้ เป็นผลการวิจัย โดยสรุปถึงข้อมูลทั่ว ๆ ไปทางด้านบุคคล ทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตลอดจนข้อมูลบางส่วนของครอบครัวเกษตรกรที่ศึกษา ดังนี้

1.1 สถานการณ์โดยรวม

หมู่บ้านขุนกลางมีสถานที่สำคัญของหมู่บ้านหลายแห่ง ทั้งเป็นของหมู่บ้านและของทางราชการ เช่น โบสถ์ประจำหมู่บ้าน 2 แห่ง ซึ่งเพิ่มจากการสำรวจปี 2541 มีโบสถ์ประจำหมู่บ้านเพียงแห่งเดียว มีวัดสำหรับชาวเผ่าม้งและชาวเมืองพื้นราบที่นับถือศาสนาพุทธ ในหมู่บ้านยังมีตลาดของหมู่บ้าน 2 แห่ง เป็นตลาดจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ผลผลิตเกษตรและแปรรูป ผลผลิตเกษตรนอกจากนี้ยังมีสถานที่ราชการที่สำคัญภายในหมู่บ้านขุนกลาง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ หรือสถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์ สำนักงานเกษตรที่สูงอินทนนท์ ที่ทำการอุทยานแห่งชาติคอกอินทนนท์ หน่วยงานรักษาป่าต้นน้ำแม่แจ่มและสถานีไฟฟ้าพลังน้ำของ กรป. กลาง

1.2 จำนวนสมาชิกและแรงงานในครอบครัว

ครอบครัวในระดับกลางที่มีสมาชิกระหว่าง 5-7 คน ร้อยละ 45.5 ครอบครัวขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกมากกว่า 7 คนขึ้นไปมีร้อยละ 38.2 ส่วนครอบครัวที่มีขนาดเล็กมีสมาชิกระหว่าง 2-4 คน มีร้อยละ 16.3 สำหรับด้านแรงงานในครอบครัวนั้น เนื่องจากว่าพื้นที่การผลิตของเกษตรกรมีขนาดเล็ก กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินการในลักษณะต่อเนื่องเป็นครอบครัวที่ให้ความเห็นว่ามีจำนวนแรงงานเพียงพอ สำหรับครอบครัวที่ขาดแคลนแรงงานนั้น ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่แต่งงานใหม่

1.3 ระยะเวลาที่หัวหน้าครอบครัวมาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน

หัวหน้าครอบครัวของจำนวนเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในช่วงระยะระหว่าง 13-22 ปี มีร้อยละ 26.9 เกษตรกรที่อาศัยอยู่ระหว่าง 23-32 ปี มีร้อยละ 18.2 นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วเป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่นานกว่า 32 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 54.9

1.4 ลักษณะบ้านเรือนของเกษตรกร

ชาวเขาส่วนใหญ่ยังตั้งบ้านเรือนในลักษณะชั่วคราว (Non-permanent) มีร้อยละ 41.8 บ้านเรือนลักษณะถาวรมีร้อยละ 36.4 และส่วนที่เหลือเป็นบ้านเรือนลักษณะครึ่งถาวรมี ร้อยละ 21.8

1.5 สาธารณสุข อนามัยและแหล่งน้ำดื่มน้ำใช้

หมู่บ้านขุนกลางมีสถานอนามัยประจำกลุ่มบ้านคอยให้บริการแก่ชาวบ้าน ที่สำคัญยังมีเจ้าหน้าที่ที่เป็นชาวเขาเผ่าม้งประจำคอยให้ความสะดวกให้ชาวบ้าน มีการทำความสะอาดหมู่บ้าน โดยการให้ความร่วมมือและดำเนินการเก็บขยะของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรบ้านขุนกลางมีแหล่งน้ำประปาภูเขาใช้ทุกครัวเรือน

1.6 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน

เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ เช่น โครงการป้องกันไฟฟ้าในฤดูแล้ง โครงการเวรยามหมู่บ้านเพื่อความปลอดภัยของหมู่บ้าน โครงการแม่บ้านช่วย เก็บขยะปลูกต้นไม้และอื่น ๆ

1.7 เพศ

เกษตรกรที่ให้ข้อมูล เป็นเกษตรกรที่เป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 49.1 และเป็นเกษตรกรที่เป็นหญิง คิดเป็นร้อยละ 50.9 แต่ข้อมูลทางประชากรรวมมีเพศชายทั้งหมดจำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 51.6 เพศหญิงมีจำนวน 187 คน หรือเท่ากับร้อยละ 48.4

1.8 อายุ

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 18-27 ปี ร้อยละ 45.5 อายุช่วง 28-37 ปี ร้อยละ 21.8 และช่วง อายุ 38-47 ปี กับ 48-57 ปี ร้อยละ 20.0 กับร้อยละ 10.9 ตามลำดับ จำนวนเด็กก่อนวัยเรียนมีร้อยละ 18.7 นักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ร้อยละ 16.6 เท่ากัน นอกจากนี้เป็นวัยแรงงานและผู้สูงอายุ

1.9 น้ำเพื่อการเกษตร

พื้นที่การเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่มีน้ำเพียงพอต่อการผลิต การปลูกไม้ดอกไม้ประดับและพืชผักมีความต้องการใช้น้ำมาก ตลอดช่วงเวลาปลูกจนถึงช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิตจึงจะได้คุณภาพที่ต้องการ ต้องมีการจัดการด้านปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น การใส่ปุ๋ยเพื่อเร่งให้ต้นพืชเจริญเติบโต การพ่นสารเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช ทำให้เป็นสาเหตุให้แก่การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ราบ และทั้งยังเกิดผลกระทบต่อสภาวะสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติอีกด้วย

1.10 การฝึกอบรมด้านการเกษตรและอาชีพต่าง ๆ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีเกษตรกรจำนวนมากได้รับการฝึกอบรมทั้งจากโครงการหลวงและภายนอก จากการสำรวจพบว่า จำนวนเกษตรกรที่ให้ข้อมูลมีผู้ที่เคยได้ฝึกอบรมด้านการเกษตรและอาชีพต่าง ๆ ร้อยละ 54.5 ในช่วงที่ผ่านมากลุ่มเกษตรกรที่ได้เข้าฝึกอบรม 1-2 ครั้งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.4

1.11 ความต้องการความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ

เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีความต้องการให้มีการสนับสนุนพันธุ์พืชใหม่ ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ดี มีคุณภาพ มีความต้านทานต่อโรคและแมลงสูง โดยเฉพาะการผลิตไม้ดอกและพืชผักมักมีปัญหาเรื่องโรคและแมลงมาตลอด เกษตรกรบางส่วนมีความต้องการให้สนับสนุนการประกอบอาชีพด้านการค้าขายปลีก การทำขนมเพื่อขายในหมู่บ้านเพื่อเป็นอาชีพเสริม

1.12 การตลาด

ตลาดที่รองรับสินค้าเกษตรของเกษตรกรในหมู่บ้านได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง พ่อค้าคนกลาง นักท่องเที่ยว และเกษตรกรบางรายส่งไปขายตลาดในเมืองใหญ่ เช่น เชียงใหม่ กรุงเทพฯ เป็นต้น พบว่ามีเกษตรกรที่ขายผลผลิตให้พ่อค้าคนกลางมากถึงร้อยละ 94.5 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงร้อยละ 56.4 ส่วนที่เหลือขายให้นักท่องเที่ยวและนำไปขายในเมือง มีแนวโน้มว่า ใน

อนาคตเกษตรกรรายใหญ่ต้องการหาตลาดที่ให้ราคาดี สามารถซื้อผลผลิตจำนวนมากเพื่อสร้างความมั่นใจต่อการผลิต

1.13 ความคิดเห็นและทัศนคติของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการเกษตรของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

เกษตรกรร้อยละ 92.7 เห็นว่า การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทำให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวดีขึ้น ร้อยละ 76.4 เห็นว่าไม่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ในขณะที่ร้อยละ 18.2 เห็นว่าไม่แน่ใจเพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยสิ่งแวดล้อมและกระบวนการดำเนินการผลิตของเกษตรกร และมีเกษตรกรเพียงร้อยละ 5.5 ที่เห็นว่าการส่งเสริมและพัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทำให้มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 54.5 เห็นว่าปัจจุบันทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงได้จัดการโอนเงินเข้าบัญชีให้เกษตรกรได้รวดเร็ว โดยรวมแล้วเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพอใจต่อการส่งเสริมและช่วยเหลือของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงคิดเป็นร้อยละ 67.3

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งมีดังนี้

2.1 การเปลี่ยนแปลงด้านอัตราการเกิด อัตราการตายและย้ายถิ่น

จากการวิเคราะห์เห็นว่าอัตราการเกิดในปี 2544 ลดลงจากร้อยละ 3.59 เป็นร้อยละ 2.85 ในขณะที่อัตราการตายเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.26 เป็น 0.52 โดยเปรียบเทียบกับข้อมูลในปี 2539 จะเห็นได้ว่าเกษตรกรชาวเขามีอัตราการเกิดลดลง ในขณะที่อัตราการตายได้เพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยในเรื่องของการอพยพเข้าและออกนั้น ในปี 2544 เกษตรกรไม่มีการอพยพเข้าหรือออกจากหมู่บ้าน แต่ในปี 2539 มีผู้อพยพออกร้อยละ 1.53 ของครัวเรือน จะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านขุนกลางเป็นเวลานาน มีเกษตรกรจำนวนมากที่ปลูกบ้านเรือนในลักษณะถาวร มีความคงทนนาน แต่ก็ยังมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งที่ยังอยู่ในสภาพยากจน ขาดแคลนน้ำและไม่มีส่วนใช้จำนวนครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้นจาก 200 ครัวเรือนเป็น 220 ครัวเรือน แต่ขนาดของครอบครัวไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก กล่าวคือไม่สามารถควบคุมจำนวนประชากรให้คงที่ได้ ขนาดของครอบครัวยังเป็นครอบครัวที่ค่อนข้างใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีระบบน้ำประปาใช้อย่างเพียงพอ

2.2 ศาสนา

เกษตรกรเผ่าม้งหมู่บ้านขุนกลางที่นับถือความเชื่อบรรพบุรุษดั้งเดิมร้อยละ 47.4 ส่วนเกษตรกรที่หันไปนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธร้อยละ 42.7 กับ 9.8 ตามลำดับ มีแนวโน้มว่าเกษตรกรจะหันไปนับถือศาสนาคริสต์มากขึ้นในอนาคต

2.3 การใช้ยานพาหนะและทรัพย์สินในครัวเรือน

เกษตรกรบ้านขุนกลางใช้ประโยชน์จากยานพาหนะและวัสดุอุปกรณ์รับใช้ในครัวเรือนมากขึ้น ตามข้อมูลที่สำรวจในปี 2541 พบว่าทุกครอบครัวมีจักรยานยนต์ (ร้อยละ 100) ใช้เพื่อความสะดวกในการเดินทาง แต่การสำรวจปี 2544 พบว่า เกษตรกรมีรถจักรยานยนต์ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 98 มีรถยนต์ร้อยละ 55 และมีโทรทัศน์ร้อยละ 71 นอกจากนี้เกษตรกรยังมีโอกาสครอบครองวัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีค่าอย่างมากมาย เช่น ตู้เย็น วิทยุ เครื่องซักผ้า และอื่น ๆ

2.4 การศึกษาของประชากร

หมู่บ้านขุนกลางมีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง เปิดสอนตั้งแต่ประถมศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนเด็กที่ได้เข้าเรียนชั้นอนุบาลและชั้นประถมศึกษาเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้ว่าชาวเขาเผ่าม้งมีความสนใจต่อการศึกษามากขึ้น จากข้อมูลเดิมจำนวนเด็กในวัยเรียนชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาได้มีโอกาสเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามเด็กชายจะมีโอกาสได้เข้าเรียนมากกว่าจำนวนเด็กหญิง จำนวนเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนได้ลดลงจาก ร้อยละ 5.9 ในปี 2541 เหลือเพียงร้อยละ 1.96 ในปี 2544 สำหรับประชากรที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนที่ไม่ได้เรียนโดยเฉลี่ยลดลงจากร้อยละ 51 เหลือเพียงร้อยละ 33.7

2.5 การได้รับข้อมูลข่าวสารและการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่โครงการหลวง

เกษตรกรส่วนใหญ่ได้ติดตามข่าวสารจากเพื่อนเกษตรกรมากที่สุด รองลงมาคือการได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ใหญ่ วิทยุ โทรทัศน์และโครงการหลวง เกษตรกรได้รับข่าวสารจากกระดานข่าวและหนังสือพิมพ์น้อยเพราะส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ เกษตรกรรับข่าวสารทางวิทยุจากร้อยละ 79.4 ในปี 2541 เพิ่มขึ้นร้อยละ 89.1 ในปี 2544 ได้รับข่าวสารทางโทรทัศน์จากร้อยละ 76.5 เพิ่มขึ้นร้อยละ 81.8 และได้รับข้อมูลข่าวสารจากทั้งวิทยุและโทรทัศน์จากร้อยละ 61.8 เพิ่มขึ้นร้อยละ 76.4 และได้รับข้อมูลข่าวสารจากโครงการหลวงร้อยละ 60.0 จะเห็นได้ว่า ผ่านมาระยะ 3 ปี เกษตรกรได้รับข่าวสารจากวิทยุและโทรทัศน์เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรบางคนยังได้รับข้อมูลข่าวสารจากการใช้โทรศัพท์อีกด้วย

2.6 การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย การออมและหนี้สิน

ปัจจุบันในชนบทมีความหลากหลายด้านอาชีพมากขึ้น ชาวบ้านบางส่วนทำหลาย ๆ กิจกรรมไปพร้อม ๆ กัน แต่อาชีพหลัก ๆ ก็ยังเป็นอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้างและอาชีพด้านธุรกิจอื่น ๆ ถ้าเปรียบเทียบกับข้อมูลเดิมที่สำรวจปี 2539 จะเห็นได้ว่าการจ้างงานตนเองในหมู่บ้านเพิ่มจากร้อยละ 42.62 เป็นร้อยละ 45.5 โดยเกษตรกรรายใหญ่ที่มีการผลิตมากจะทำการจ้างเกษตรกรรายย่อย หรือผู้ที่ไม่มีการผลิต นอกจากนี้เกษตรกรบางคนทำธุรกิจขายเครื่องของชำ และผลผลิตเกษตร มีแนวโน้มที่เกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะหันมาเป็นผู้ค้าผลผลิตเกษตรแทนการผลิตเกษตรในอนาคต

ในเรื่องรายได้ของเกษตรกรนั้น เป็นรายได้ที่ได้รับจากการผลผลิตเกษตร ได้แก่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ จากการรับจ้างในภาคการเกษตรในการเตรียมดินเพาะปลูก ปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิต การก่อสร้าง การรับดูแลเลี้ยงปลาให้โครงการ และรายได้จากการค้าขาย เป็นการขายเครื่องของชำ ฯลฯ เกษตรกรมีรายได้โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 51,733 บาทต่อปีเป็น 97,781.82 บาทต่อรายต่อปี

การใช้จ่ายส่วนใหญ่ ได้แก่ ซื้ออาหาร (ข้าวและ เนื้อสัตว์) เสื้อผ้า ใช้จ่ายการผลิตต่าง ๆ และเครื่องใช้ในครัวเรือนเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารายจ่ายของเกษตรกรบ้านขุนกลาง ปี 2539

เกี่ยวกับด้านการออมนั้น เกษตรกรชาวเผ่าม้งมีการออมเงินมากขึ้น โดยการเก็บเงินสดไว้ ผักประหยัดในธนาคาร ซื้อหุ้นสหกรณ์และธนาคารออมสิน และให้เพื่อนบ้านยืมและอื่น ๆ เกษตรกรที่มีรายได้ค่อนข้างดีจะทำการเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคาร โดยเฉพาะเกษตรกรรายที่เข้าร่วมกับโครงการ หลวง

การกู้ยืมเงินของเกษตรกรมีวัตถุประสงค์ เพื่อการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ค่าจ้างแรงงาน ซื้อพันธุ์พืช ค่าโรงเรือนเพาะปลูกและอื่น ๆ แหล่งกู้ยืมเงินทุนของเกษตรกร ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) พ่อค้า โบสถ์ และบางรายกู้ยืมจากเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน

ผลผลิตเกษตรมีความเสี่ยงในหลายด้านที่จะก่อให้เกิดการขาดทุนได้ เช่น ผลผลิตตกต่ำ ราคาไม่ดี ไม่มีตลาดรับซื้อผลผลิตและอื่น ๆ อันเป็นสาเหตุนำไปสู่ภาวะการเป็นหนี้สิน หนี้สินของเกษตรกรบางรายก็เป็นเงินสด แต่บางรายก็เป็นหนี้จากการกู้ยืมในรูปวัสดุอุปกรณ์ สารเคมีล่องหน้า เป็นต้น เกษตรกรมีหนี้สินโดยเฉลี่ย 9,890.91 บาทต่อครัวเรือน ตามข้อมูลเดิมปี 2539 เกษตรกรที่ร่วมกับโครงการหลวงทั้ง 16 แห่ง มีหนี้สินโดยเฉลี่ย 17,679 บาท ต่อครอบครัว ซึ่งสูงกว่าจำนวนหนี้สินของชาวเผ่าม้งบ้านขุนกลาง

2.7 ขนาดและลักษณะการถือครองที่ดิน

พื้นที่ถือครองสำหรับทำกินของเกษตรกรนั้น ได้มีการจำกัดการขยายพื้นที่ เนื่องจากเกษตรกรตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่มรดกตกทอดจากพ่อแม่ จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ถือครองที่ดินสำหรับทำกินและที่อยู่อาศัยของเกษตรกรนั้น ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์ใดๆ หมายความว่าเกษตรกรไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดินถูกต้องตามกฎหมาย พื้นที่บางส่วนของเกษตรกรถูกยึดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนต่อไป เกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่ทำกินโดยเฉลี่ย 7.1955 ไร่ ต่อครอบครัว ตามข้อมูลเดิมีปี 2541 ขนาดพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยสูงกว่าเล็กน้อย คือ 7.31 ไร่ต่อครอบครัว มีการซื้อขายพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น เกษตรกรบางรายได้หันมาทำนา โดยซื้อพื้นที่นาของเกษตรกรพื้นราบและของชาวกะเหรี่ยง ลดการเช่าที่ดินทำกินลง ลดการบุกรุกแผ้วถางป่าทำการเกษตรเพิ่มทำให้พื้นที่ป่าไม้เพิ่มมากขึ้น

2.8 ระบบการผลิตพืชและการจัดการ

จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการปลูกพืชเชิงเดี่ยว พืชปลูกที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุดก็ยังเป็นไม้ดอก รองลงมาได้แก่ พืชผักและไม้ผล ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเดิมีปี 2541 ที่เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกเบญจมาศและอัลส ไตรมีเรีย

เกษตรกรมีพื้นที่น้อยจึงมีการนำใช้พื้นที่อย่างเต็มที่ (Intensive) เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ทำให้เป็นการสร้างปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ เกิดโรคแมลงและอื่น มีเกษตรกรเพียงบางรายที่มีการหมุนเวียนที่ดินเพาะปลูก (land rotation) เพื่อปรับปรุงดินหรือเป็นการพักดินและสะสมธาตุอาหารในดินโดยธรรมชาติ

2.9 การเข้าร่วมในโครงการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

เกษตรกรเฝ้าไร่บ้านขุนกลางที่มีพื้นที่เหมาะสมได้เข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 54.5 การเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ พื้นที่ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการไม่มีการจำกัดขนาด โดยรวมเกษตรกรที่มีพื้นที่เข้าร่วมโครงการมากที่สุดประมาณ 1 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 29.1 ในปัจจุบันทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการดำเนินงานใหม่ มีความสะดวกทางด้านการชำระเงินขายผลผลิตมีความรวดเร็วและเหมาะสมยิ่งขึ้น

เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีข้อได้เปรียบในหลายด้าน เช่น ได้รับปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ล่วงหน้าจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวง โดยไม่ต้องเสียเวลาไปซื้อและจัดหาด้วยตนเอง มีตลาดรับซื้อผลผลิตที่มีความแน่นอน ไม่มีความเสี่ยงด้านราคาผลผลิตตกต่ำ โดยรวมแล้วใน 3-5 ปีที่ผ่านมาไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมมากนัก ได้แก่

1. ระบบการส่งเสริมการเกษตร การส่งเสริมเกษตรกรกรเน้นกลุ่มเกษตรกรที่มีความพร้อมมากที่สุดเป็นหลัก

2. ระบบการเกษตร เป็นการผลิตที่ใช้ระบบการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือระบบการผลิตใหม่ ระบบการผลิตที่มีความยั่งยืนที่เป็นทางเลือกใหม่และกำลังได้รับความนิยมนในหลายพื้นที่ ทำให้มีปัญหาดินเสื่อมโทรมและการระบาดของโรคและแมลง เป็นต้น

3. ปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านขุนกลางมากที่สุดคือ ปัญหาพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรมีจำกัด เนื่องจากอยู่ในพื้นที่อุทยานป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งไม่สามารถทำการขยายพื้นที่การเกษตร เพื่อให้มีความเพียงพอต่อการผลิตของครอบครัวต่อไป มีกฎระเบียบห้ามการกระทำใด ๆ นอกจากไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินของเกษตรกรที่มีอยู่ในปัจจุบันแล้ว พื้นที่ทำกินบางส่วนของเกษตรกรยังถูกยึดจากเจ้าหน้าที่ป่าสงวนอีกด้วย ทำให้พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการผลิต ซึ่งนำไปสู่การมีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้และกลายเป็นเกษตรกรยากจน อีกประการหนึ่ง เกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านนี้ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์การถือครองที่ดินการเกษตรใด ๆ เพราะถือว่าชาวเขาเป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนอย่างผิดกฎหมาย

เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ในแหล่งต้นน้ำ การปลูกพืชผักและไม้ดอกมีความต้องการใช้น้ำมากทั้งยังต้องใช้ปุ๋ยเพื่อเร่งการเจริญเติบโตและใช้สารเคมีเพื่อปราบศัตรูพืชอีกด้วย ทำให้เกษตรกรพื้นราบมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร และมีความวิตกว่าจะเป็นอันตรายต่อการบริโภคน้ำ ดังนั้นจึงต้องการให้ชาวบ้านแห่งนี้ย้ายออกจากพื้นที่ไปหาที่ใหม่ นอกจากนี้ เกษตรกรกับหน่วยงานอุทยานแห่งชาติไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกี่ยวกับที่ดิน ป่าไม้ น้ำ และการใช้พื้นที่ของเกษตรกร แม้จะเป็นกิ่งไม้แห้งก็ตามถ้าเจ้าหน้าที่อุทยานพบเห็นก็ทำการยึดไว้และเก็บค่าปรับ

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยจะได้นั้นเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทั่วไปของข้อมูลด้านบุคคล ข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและปัญหาอุปสรรคของเกษตรกร

1. สภาพเศรษฐกิจสังคมโดยทั่วไป

เกี่ยวกับสภาพการย้ายถิ่นของเกษตรกรนั้น พบว่าเกษตรกรได้เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านขุนกลางนานอย่างน้อย 13 ปีขึ้นไป ซึ่งแสดงว่าไม่มีเกษตรกรย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ มีความจำกัดด้านพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ในเรื่องเกี่ยวกับสมาชิก

ในครอบครัวนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ มีสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 7.05 คน สาเหตุของการมีสมาชิกในครอบครัวมากมาจาก 2 สาเหตุด้วยกัน คือ การมีบุตรหลานหลายคนและภายหลังแต่งงานแล้วคู่สมรสจะอยู่ร่วมกับพ่อแม่ในครอบครัวเดิม ส่วนสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนานั้น เกษตรกรเผ่าม้งนับถือผีตามบรรพบุรุษดั้งเดิม แต่ปัจจุบันมีเกษตรกรจำนวนไม่น้อยหันไปนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธแทน การที่มีหลายศาสนาอยู่ร่วมกันบางครั้งก็มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกษตรกรเช่นกัน

ปัจจุบันมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชนบทมากขึ้น เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น มีการสร้างถนนหนทางเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การเดินทาง การขนส่งระหว่างในเมืองและชนบท ทำให้เกษตรกรสามารถตั้งบ้านเรือนในลักษณะถาวรและกึ่งถาวร แต่เกษตรกรส่วนหนึ่งยังตั้งบ้านเรือนในลักษณะชั่วคราวในรูปแบบของเรือนโบราณ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า เกษตรกรมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งมากยิ่งขึ้นในช่วงหลัง ๆ และมีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนเกษตรกรที่ย้ายถิ่นลดลงในอนาคต หมู่บ้านขุนกลางจึงได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น สถานีอนามัยประจำหมู่บ้าน มีน้ำประปาภูเขาใช้ทุกครัวเรือน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาหมู่บ้านและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น โครงการป้องกันไฟฟ้าในฤดูแล้ง โครงการเวรยามหมู่บ้านเพื่อความปลอดภัยของหมู่บ้าน โครงการแม่บ้านช่วยเก็บขยะ ปลูกต้นไม้และอื่น ๆ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าพื้นที่สีเขียวของหมู่บ้านเพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มที่จะมีการทำลายป่าไม้ลดลงจากการทำการเกษตรในเขตอุทยานแห่งชาติ

เมื่อเศรษฐกิจของเกษตรกรมีความมั่นคงมีความเป็นอยู่ดีขึ้นในระดับหนึ่ง เกษตรกรมีโอกาสดำเนินการขยายงานพาหนะและวัตถุอุปกรณ์ในครัวเรือนมากขึ้นทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มขีดความสามารถของการผลิตทางการเกษตรได้มากขึ้นเช่นกัน

เกี่ยวกับแรงงานในครอบครัวเกษตรกรนั้น แม้ว่าครอบครัวเกษตรกรจะมีบุตรหลานมากก็ตาม แต่การปลูกไม้ดอกและพืชผักเป็นการใช้พื้นที่น้อย และกิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินการในลักษณะต่อเนื่อง ดังนั้นเกษตรกรจึงมีแรงงานเพียงพอในการทำเกษตร

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม

จากการวิเคราะห์เห็นว่าอัตราการเกิดในปี 2544 เปรียบเทียบกับข้อมูลเดิมในปี 2539 ลดลง อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรมีความเข้าใจในปัญหาของการมีบุตรหลานหลายคน เพราะเป็นการเพิ่มภาระแก่การดำรงชีพ มีค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ในเรื่องของการศึกษานั้น หมู่บ้านขุนกลางมีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เด็กส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนในหมู่บ้าน แต่เด็กที่พ่อแม่มีฐานะดีมักจะไปเรียนในอำเภอจอมทอง หรือในตัวเมือง เนื่องจากเกษตรกรมีความเชื่อว่าการสอนในโรงเรียนของหมู่บ้านไม่มีประสิทธิภาพ สอนไม่เต็มเวลาตามหลักสูตรที่กำหนด ในปัจจุบันพบว่าชาวเขาเผ่าม้งมีความสนใจต่อการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะเด็กในชั้น

ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เกษตรกรจำนวนมากไม่น้อยยังให้โอกาสเด็กชายได้เข้าเรียนมากกว่าเด็กหญิง ซึ่งเป็นประเพณีที่มีมานานแล้วที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข อย่างไรก็ตามมีแนวโน้มว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้ให้ความเสมอภาคแก่บุตรหลานในการศึกษาระหว่างชายและหญิงมากขึ้น ในเรื่องของการอพยพเข้าและออกนั้น ไม่มีเกษตรกรอพยพเข้าหรือออกจากหมู่บ้านเป็นการถาวร จากข้อมูลเดิมนั้นไม่มีผู้อพยพเข้าเช่นกัน แต่มีผู้อพยพออกร้อยละ 1.53 ของครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งมั่นคงมากขึ้น ในด้านการได้รับข่าวสารนั้น เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนเกษตรกร ผู้ใหญ่บ้าน วิทยุ โทรทัศน์และโครงการหลวงอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตามเกษตรกรที่ไม่ได้รับการศึกษา หรืออ่านหนังสือไม่ออก จึงไม่สามารถใช้ประโยชน์จากหนังสือพิมพ์และกระดานข่าวได้เลย

ในเรื่องของอาชีพนั้น พบว่าอาชีพหลัก ๆ ก็ยังเป็นอาชีพเกษตรกรรม ชาวบ้านบางคนทำหลาย ๆ กิจกรรมไปพร้อมกัน อาชีพรับจ้างและอาชีพด้านธุรกิจอื่น ๆ ได้มีการจ้างงานในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น มีเพียงเกษตรกรบางคนเท่านั้นที่ออกไปหางานนอกพื้นที่และในตัวเมือง เกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีแนวโน้มที่จะหันมาเป็นผู้ค้าผลผลิตเกษตรแทนการผลิตเกษตรในอนาคตเกี่ยวกับเรื่องรายได้ของเกษตรกรนั้น ส่วนใหญ่เป็นรายได้ที่ได้รับจากการผลิตเกษตร ได้แก่ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ จากการรับจ้างและจากการค้าขาย เกษตรกรมีรายได้โดยเฉลี่ยสูงขึ้น (จาก 51,733 บาทต่อคนต่อปี ในปี 2539 เป็น 97,781.82 บาทต่อคนต่อปีในปี 2544) ซึ่งเห็นได้ว่าเกษตรกรมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ ผลิตไม้ดอกไม้ประดับและไม้ผลเป็นหลัก ดังนั้นค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นการซื้ออาหารเป็นหลัก นอกจากนี้ก็เป็นการลงทุนในการซื้อปัจจัยการผลิต เสื้อผ้า และเครื่องใช้ในครัวเรือนเป็นต้น แม้ว่าเกษตรกรจะมีค่าใช้จ่ายสูง แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ก็มีการออมในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีในการประหยัดเงิน การกู้ยืมของเกษตรกรส่วนใหญ่ เพื่อใช้ในการลงทุนด้านการเกษตร โดยการปลูกไม้ดอกไม้ประดับและไม้ผล แต่มีความเสี่ยงในหลายด้านที่จะก่อให้เกิดการขาดทุน และนำไปสู่ภาวะการเป็นหนี้สิน จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า เกษตรกรบ้านขุนกลางมีหนี้สินลดลง เนื่องจากรายได้ของเกษตรกรสูงขึ้น จึงสามารถจ่ายหนี้สินให้เข้าหนี้ได้มากขึ้น

ทางด้านพื้นที่ถือครองสำหรับทำกินของเกษตรกรนั้น ได้มีการจำกัดการขยายพื้นที่ เนื่องจากเกษตรกรตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่มรดกตกทอดจากพ่อแม่ ไม่สามารถขยายพื้นที่การเกษตรได้ พื้นที่ถือครองที่ดินสำหรับทำกินและที่อยู่อาศัยของเกษตรกรนั้น ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์ใด ๆ จากทางราชการ ดังนั้นพื้นที่บางส่วนของเกษตรกรจะถูกยึดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวน เกษตรกรมีขนาดพื้นที่ทำกินโดยเฉลี่ย 7.1955 ไร่ ต่อครอบครัว ซึ่งใกล้เคียงกับข้อมูลเดิมปี 2541 มีการซื้อขายที่ดินเพิ่มขึ้น การเช่าที่ดินทำกินลดลง เนื่องจากเกษตรกรที่มีฐานะดีก็จะซื้อที่ดินจากเกษตรกรที่มีฐานะยากจนกว่า สำหรับระบบการผลิตพืชนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการปลูกพืชเชิงเดี่ยว พืชที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุด ได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับ รองลงมาได้แก่ พืชผักและไม้ผล เนื่องจาก

เกษตรกรมีพื้นที่น้อยจึงมีการใช้พื้นที่อย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดปัญหาดินเสื่อมคุณภาพ เกิดโรคแมลงและอื่น มีเกษตรกรเพียงบางคนเท่านั้นที่มีการหมุนเวียนที่ดินเพาะปลูก เพื่อปรับปรุงดินหรือเป็นการพักดินและสะสมธาตุอาหารในดิน โดยธรรมชาติ

ในส่วนของน้ำเพื่อการการเกษตรของเกษตรกร พื้นที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีน้ำเพียงพอต่อการผลิต ในการปลูกไม้ดอกไม้ประดับและพืชผักมีความจำเป็นต้องใช้น้ำมาก ในพื้นที่การเกษตรมีแหล่งน้ำที่เหมาะสม ซึ่งมีเกษตรกรที่ไม่มีน้ำเพียงพอในการเกษตรเพียงร้อยละ 9 เท่านั้นเกษตรกรเช่ามุ้งบ้านขุนกลางได้เข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 54.5 ในปัจจุบันทางศูนย์พัฒนาโครงการหลวงได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการดำเนินงานใหม่ มีความคล่องตัวทางด้าน การชำระเงินที่ขายผลผลิตมีความรวดเร็วและเหมาะสมยิ่งขึ้น

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการส่งเสริมพืชพันธุ์ที่ดี มีคุณภาพ มีความต้านทานต่อโรคและแมลงสูง เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเป็นโรคและแมลงของพืชปลูก ตลาดรับซื้อสินค้าเกษตรของเกษตรกร ตลาดหลัก ๆ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง พ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ยังมีการขายให้นักท่องเที่ยวและส่งไปขายในเมืองใหญ่ เกษตรกรขายผลผลิตให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมากที่สุดเพราะง่ายต่อการซื้อและขายผลผลิต ราคาที่รับซื้อมีความยุติธรรม รองลงมาได้แก่พ่อค้าคนกลาง บางส่วนขายให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปในหมู่บ้าน ที่ผ่านมานับว่าตลาดได้สร้างความมั่นใจให้แก่เกษตรกรมาก ไม่มีปัญหาผลผลิตล้นตลาดหรือราคาตกต่ำมากนัก ทำให้เกษตรกรมีความพึงพอใจเกษตรกรเห็นว่า การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทำให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวดีขึ้น ในขณะที่บางคนเห็นว่าการเข้าร่วมโครงการบางครั้งก็มีหนี้สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการผลิตไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

3. ปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ปัญหาพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรมีจำกัด กฎระเบียบห้ามการกระทำต่าง ๆ พื้นที่ทำกินบางส่วนของเกษตรกรถูกยึดโดยเจ้าหน้าที่ป่าสงวน เป็นสาเหตุทำให้เกษตรกรมีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการผลิต ซึ่งนำไปสู่การมีรายได้ต่ำหรือไม่มีรายได้และกลายเป็นเกษตรกรยากจน ในเรื่องที่ดินเกษตรกรชาวเขาเช่ามุ้งในหมู่บ้านนี้ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์จากทางการ อาจจะทำให้ให้ชาวเขาเกิดความไม่มั่นใจในการเป็นเจ้าของที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และจะเป็นปัญหาไม่อนุรักษ์พื้นที่แปลงให้สามารถผลิตได้อย่างยั่งยืน

เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ในแหล่งต้นน้ำ การปลูกพืชผักและไม้ดอกมีความต้องการใช้น้ำ ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในปริมาณมาก อาจจะทำให้เกษตรกรพื้นราบไม่มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตร และอาจจะเป็นอันตรายต่อการบริโภคน้ำ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต ดังนั้นจึงต้องจำเป็นป้องกันแต่เนิ่น ๆ จะเป็นการดี เช่นเดียวกับปัญหา

ความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรกับหน่วยงานอุทยานแห่งชาติ เรื่องของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกี่ยวกับที่ดิน น้ำและป่าไม้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยใคร่ที่จะเสนอแนะข้อคิดเห็นบางประการเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้นำไปประกอบการพิจารณาในการวางแผนการพัฒนาการเกษตรและอาชีพต่าง ๆ ให้เกษตรกรบ้านขุนกลางและหมู่บ้านอื่น ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่มั่นคงต่อไปดังต่อไปนี้

1. แม้เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีรายได้ค่อนข้างสม่ำเสมอ แต่อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งที่มีรายได้ต่ำ (ทั้งเกษตรกรที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการ) ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ของเกษตรกร จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำเพื่อลดช่องว่างของรายได้ลง จึงควรมีการส่งเสริมการเกษตรและส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ ให้ทั่วถึง ให้โอกาสแก่เกษตรกรที่ขาดความพร้อมได้เข้าโครงการเพื่อปรับปรุงความสามารถและทักษะความรู้ โดยเน้นกลุ่มเกษตรกรที่ยังมีรายได้ต่ำเป็นหลัก โดยการจัดหาพืชที่มีความต้านทานต่อโรคแมลง ทนแล้งให้เกษตรกรได้ปลูกในพื้นที่ขาดแคลนน้ำ

2. จากผลการวิจัยพบว่า ระบบการศึกษาของโรงเรียนในหมู่บ้านไม่ได้รับความไว้วางใจด้านคุณภาพจากชาวบ้าน เกษตรที่มีฐานะค่อนข้างดีจึงให้ลูกหลานเดินทางไปเรียนที่อำเภอจอมทอง ซึ่งมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยและทั้งยังมีค่าใช้จ่ายที่สูงอีกด้วย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งรัดแก้ไขระบบการเรียนการสอนในหมู่บ้านให้ดีและมีคุณภาพเท่าเทียมกับโรงเรียนแห่งอื่น ๆ

3. จากผลจากการวิจัยเห็นว่า เกษตรกรร้อยละ 100 ที่อาศัยในหมู่บ้านขุนกลางไม่มีเอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนดและเป็นการใช้ที่ดินอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งในการใช้ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานอุทยานแห่งชาติ ทำให้เกิดการแตกความสามัคคี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการจัดสรรที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยแก่เกษตรกรพร้อมออกเอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนดหนึ่งให้ชาวบ้านเพื่อการใช้ที่ดินอย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการส่งเสริม และพัฒนาของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเกี่ยวกับพันธุ์พืชเมืองหนาว ที่อาจส่งผลกระทบต่อพืชพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งอาจทำให้พืชพันธุ์พื้นเมืองสูญพันธุ์ในอนาคต เนื่องจากเกษตรกรหันมาสนใจพืชพันธุ์ใหม่เพื่อปลูกเป็นสินค้า แต่ไม่ได้พิจารณาเรื่องความนิยมและรสชาติในการบริโภคของคนในท้องถิ่น

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรชาวเขาในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อสามารถนำข้อมูลไปส่งเสริมและพัฒนาการผลิตและอาชีพต่าง ๆ ของเกษตรกรให้ดีขึ้น เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยเฉพาะในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์แห่งเดียวเท่านั้น จึงยังไม่มีความสำเร็จเพียงพอที่จะบ่งชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรอย่างชัดเจนได้

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University